

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂLĂNEAN, CRISTIAN

Țara Sfântă – o foarte scurtă cronologie

Târgu Lăpuș; Galaxia Gutenberg, 2022

ISBN 978-630-6524-50-1

I. Cristian BĂLĂNEAN (autor)

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg
435600 Târgu Lăpuș, str. Florilor nr. 11
Mobil: 0723377599, 0733979383
email: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pr. Dr. Cristian BĂLĂNEAN

ȚARA SFÂNTĂ

– o foarte scurtă cronologie –

„Rugați-vă pentru pacea Ierusalimului!”
(Ps 122,6)

Galaxia Gutenberg
2022

Cristian Bălănean (n. 1978): este preot la Episcopia Greco-Catolică din Oradea și avocat în Baroul Bihor, licențiat și master în drept, științe politice și teologie, doctor în teologie fundamentală al Universității din București, autor a șapte cărți și a 15 articole publicate în reviste universitare și volume colective. A fost cercetător într-un program european tutelat de Academia Română (2014-2016) și a efectuat un stagiu de mobilitate la Universitatea din Cambridge (2015). Totodată, autorul este un coorganizator „împătimit” al pelerinajelor în Țara Sfântă, pe care a vizitat-o de nouă ori până în prezent.

Afilieră instituțională: Centrul de Studii și Cercetări de Frontieră în Teologie (membru fondator) și Centrul de Studii asupra Orientului Mijlociu și a Mediteranei (membru asociat) – ambele din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Consultanți: prof. gr. I Ovidiu PUȘCAȘ (geografie); pr. dr. Cristian VACARU (responsabil pelerinaje în Țara Sfântă).

CUPRINS

1. CÂTEVA DATE GEOGRAFICE	7
2. SCHEMA CRONOLOGICĂ BIBLICĂ, ISTORICĂ ȘI GEOPOLITICĂ A ȚĂRII SFINTE (SPAȚIUL ISRAELIANO-PALESTINIAN ACTUAL).....	11
3. PREISTORIA	13
4. PROTOISTORIA: 1850 – 1240 î.Hr.	23
Perioada patriarhilor	23
Robia egipteană și Exodul	27
5. DE LA JUDECĂTORI LA EXILUL BABILONIAN: 1240 – 586 î.Hr.	33
Perioada Judecătorilor (1240 -1050 î.Hr.)	33
Perioada monarhiei unite (1050 – 930 î.Hr.).....	41
Regatul divizat al Israelului (930 – 587 î.Hr.).....	47
1.) Regii din Regatul de Nord până la căderea Samariei (722 î.Hr.)	48
2.) Regii din Regatul lui Iuda:	55
6. PERIOADA POSTEXILICĂ PÂNĂ LA CUCERIREA ROMANĂ: 586 – 63 î.Hr.	65
Perioada babiloniană și persană: 586 – 332 î.Hr.	65
Perioada elenistică: 332-63 î.Hr.	71
1.) Stăpânirea macedoneană	72
2.) Stăpânirea egipteană (Ptolemeilor): 312 – 198 î.Hr.	74
2.) Dominația siriană (Seleucizilor): 198 – 164 î.Hr.	76
4.) Perioada Macabeilor și Hasmoneilor: 167 – 63 î.Hr.	80

7. PERIOADA ROMANĂ ȘI PERIOADA BIZANTINĂ: 63 î.Hr. – 638 d.Hr.	89
Perioada romană: 63 î.Hr. – 330 d.Hr.	89
Perioada bizantină: 330 – 638	109
8. PERIOADA ARABĂ TIMPURIE ȘI PERIOADA CRUCIAȚILOR: 638-1291	115
Perioada arabă timpurie: 638 – 1099	115
Perioada cruciată: 1099-1291	122
9. PERIOADA MAMELUCILOR ȘI PERIOADA OTOMANĂ: 1291-1917	129
Perioada mamelucilor: 1291-1516	129
Perioada otomană: 1516-1917	134
Mișcarea sionistă și naționalismul arab emergent	143
10. PERIOADA MANDATULUI BRITANIC: 1917-1948	157
Triunghiul britanico-arabo-evreiesc	157
Conflictul dintre evrei și britanici	178
11. ISRAELUL MODERN ȘI PROBLEMA PALESTINIANĂ: DUPĂ 1948	185
Războiul civil arabo-evreiesc: noiembrie 1947-14 mai 1948	185
Războiul arabo-israelian: 14 mai 1948–11 mai 1949 și consecințele sale politice și sociale imediate	192
Problema palestiniană post-război	201
Repere cronologice majore ale conflictelor militare și civile din spațiul israeliano-palestinian	207
NOTE	233
ANEXE	243

1. CÂTEVA DATE GEOGRAFICE

ISRAEL

Denumirea oficială¹ Statul Israel.

Așezare geografică: în partea vestică a Orientului Mijlociu, între Marea Mediterană (V) și râul Iordan (E), având la sud Marea Roșie și Peninsula Sinai (S-V). Prin mijlocul țării trece paralela de 31° lat. N. Distanța N-S: 470 km; distanța V-E: 135 km și 7 km litoralul de la Marea Roșie.

Vecini: Iordania (E), Siria (N-E), Liban (N), Egipt (S-V).

Suprafață: 22.072 km².

Relief: cuprinde trei mari unități: 1.) șanțul tectonic din Est, cu Valea Iordanului și Marea Moartă, închis la Nord de Înălțimile Golan, iar în Sud cu ieșire la Marea Roșie (Golful Aqaba); 2.) partea centrală cu Munții Iudeii și platoul deșertic (Neghev); 3.) câmpia litorală îngustă de la Marea Mediterană. **Punctul cel mai înalt:** Muntele Hermon 2236 m. **Punctul cel mai scăzut:** Marea Moartă – 430 m sub nivelul mării, reprezentând cel mai scăzut punct de pe planetă.

Climă: mediteraneană uscată; deșertică în sud.

Populația: 9.656.000 locuitori (31 decembrie 2022). **Densitatea:** 437 locuitori/km2 (față de 72,9 locuitori/km2 în Europa).

Grupuri etnice: 73,6% evrei, 21,1% arabi și 5,3% altele. Conform *The Israel Democracy Institute*, dintre locuitorii arabi doar 17,20% au cetățenia israeliană (www.en.idi.org.il).

Grupuri religioase: chiar dacă se pune semn de identitate, de cele mai multe ori, între identitatea etnică și cea religioasă, în Israel lucrurile stau diferit: 40% dintre cetățeni s-au declarat fără religie sau ateî² (*Hiloni*), 8% sunt evrei ultrareligioși (*Haredi*), 10% sunt evrei religioși (*Dati*) și 23% sunt evrei tradiționaliști (*Masorti*). Din perspectiva etno-religioasă (indivizibilă), potrivit unui studiu din 2020, 74,3% dintre locuitorii Israelului s-au declarat evrei (inclusiv cei ateî), 17,8% musulmani, 1,9% creștini (majoritatea arabi), 1,6% druzi și 4,4% care aparțin altor religii.

Distribuția populației: 91,6% din populație trăiește în mediul urban, între cele peste 100 de centre urbane distingându-se trei orașe principale: Ierusalim (10,3%), Tel Aviv (5,5%), Haifa (4,2); 8,4% din populație trăiește în mediul rural: sate și comunități agricole (3,2%), kibbutz-uri (3,3%), moshav-uri (1,8%).

Forma de organizare: Israelul este o democrație de tip parlamentar. Ramurile legislative, executivă și juridică funcționează pe principiul separării puterilor în stat, asigurându-se

astfel echilibrul în interiorul sistemului. Israelul nu are o constituție scrisă. Statul este împărțit în șase regiuni administrative.

Capitala: Ierusalim.

Șeful statului: președintele Isaac Herzog, investit la 7 iulie 2021.

Primul ministru: Beniamin Netanyahu, din 29 decembrie 2022.

Ziua națională: Ziua Independenței –5 *Iyyar* conform calendarului ebraic. Conform calendarului gregorian –14 mai 1948.

Limbi oficiale: ebraica și araba; este larg folosită limba engleză, chiar și în mediile oficiale, dar și limba rusă o dată cu creșterea numerică a populației provenite din fosta URSS.

Moneda: Shekel (NIS).

Produs intern brut (PIB): 410,501 miliarde USD (2020 estimat).

PIB/locuitor: 44,474 USD (2020 estimat).

Creștere PIB: -6,2% (2021 estimat).

Forța de muncă: 3.869.000 persoane (mai 2021 estimat).

Repartiția forței de muncă pe sectoare (2014 estimat):

- servicii 82%
- industrie: 16%
- agricultură: 2%

Șomaj: 5,5% (mai 2021)

Ora oficială: GMT + 2 ore.

Greutăți și măsurători: sistemul metric.

Prefix telefonic internațional: 00972.

Suprafața: Fâșia Gaza: 365 km²; Cisiordania (West Bank): 5655 km² (cu Ierusalimul de Est).

Populația: Fâșia Gaza: 2,16 milioane; Cisiordania: 3,19 milioane.

Densitate populație: Fâșia Gaza: 5917 locuitori/km²; Cisiordania: 564 locuitori/km².

Refugiați: Fâșia Gaza: 1.477.000; Cisiordania: 872.000.

Media de vârstă (2020): Fâșia Gaza: 18; Cisiordania: 21,9.

Rata de alfabetizare: în ambele teritorii: 97,5%.

Rata de creștere a populației: Fâșia Gaza: 2%; Cisiordania: 1,7%.

Rata șomajului: Fâșia Gaza: 44,1%; Cisiordania: 13,8%.

2. SCHEMA CRONOLOGICĂ BIBLICĂ, ISTORICĂ ȘI GEOPOLITICĂ A ȚĂRII SFINTE (SPAȚIUL ISRAELIANO- PALESTINIAN⁴ ACTUAL)

- ❖ Paleoliticul mijlociu⁵: 80.000 - 35.000 î.Hr.
- ❖ Paleoliticul superior: 35.000 - 15.000 î.Hr.
- ❖ Mezoliticul: 15.000 – 8000 î.Hr.
- ❖ Neoliticul: 8000 – 4500 î.Hr.
- ❖ Calcoliticul: 4500 – 3150 î.Hr.
- ❖ Epoca bronzului: 3150 – 1200 î.Hr.
 - Epoca bronzului antic: 3150 – 2200 î.Hr.
 - Epoca bronzului mediu: 2200 – 1550 î.Hr.
 - Epoca bronzului târziu: 1550 – 1200 î.Hr.
- ❖ Epoca fierului: 1200 – 586 î.Hr.
 - Perioada Judecătorilor: 1220 – 1020 î.Hr.
 - Perioada Monarhiei: 1020 – 586 î.Hr.
- ❖ Perioada babiloniană și persană: 586 – 332 î.Hr.
- ❖ Perioada elenistică: 332 – 63 î.Hr.
 - Stăpânirea macedoneană: 332 – 312 î.Hr.
 - Stăpânirea egipteană (Ptolemeilor): 312 – 198 î.Hr.
 - Dominația siriană (Seleucizilor): 198 – 167 î.Hr.

o Perioada Macabeilor și Hasmoneilor:
167 – 63 î.Hr.

- ❖ Perioada romană: 63 î.Hr. – 330 d.Hr.
- ❖ Perioada bizantină: 330 – 638
- ❖ Perioada arabă timpurie: 638 – 1099
- ❖ Perioada Cruciăților: 1099 – 1291
- ❖ Perioada Mamelucilor: 1291 – 1516
- ❖ Perioada otomană: 1516 – 1917
- ❖ Perioada Mandatului Britanic: 1917 – 1948
- ❖ Statul Israel începând cu 1948

3. PREISTORIA

Paleontologia, ca orice știință a naturii, îndeplinește cu precădere o funcție *descriptivă*, în timp ce *interpretarea* datelor științifice interferează cu hermeneutica specifică științelor religioase, cu filosofia religiei și cu teologia (Alexandru Buzalic, „Antropogeneza în perioada paleoliticului...”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2011). Dacă *hominizarea* privește aspectul osteo-anatomic și etologic al paleantropilor – clasificați în trei mari specii (*Homo habilis*, *Homo erectus* și *Homo sapiens*), la care se adaugă încă două propuneri recente (*Homo rudolfensis* și *Homo ergaster*) –, *umanizarea* este un proces care implică existența gândirii reflexive și mai ales a percepției sacralului, trăsături unice și definitorii numai pentru omul modern: *Homo sapiens sapiens*. Practic, din perspectiva antropologiei creștine, se poate considera că procesul de umanizare a fost coextensiv cu apariția religiei (*Homo religiosus*). În ceea ce îl privește pe *Omul de Neanderthal*, despre care evoluționiștii au considerat, inițial, că a fost strămoșul omului de azi, problema încadrării sale în definiția omului modern, prin prisma criteriului spiritual, rămâne, în continuare, deschisă. Potrivit profesorului Niels H. Gregersen, „Dumnezeu ar putea să se comporte ca un principiu preferențial

care trasează căile evoluției fără a determina pașii individuali ai acesteia” (N.H. Gregersen, *Dumnezeu într-o lume evoluționistă*, 2007).

➤ **92.000 î.Hr.**: în Peștera *Es-Skhul* (la 20 km sud de Haifa) și în Peștera *Qafzeh* (la sud de Nazaret) au fost descoperite craniile cele mai vechi ale omului modern, aspect ce indică o diferențiere precoce a lui *Homo sapiens sapiens* de *Homo neanderthalensis*. De-a lungul unei lungi perioade de coexistență, culturile lor materiale au fost similare (Cultura *Musteriană*).

➤ **70.000 î.Hr.**: nivelul apei din Valea Mării Moarte a crescut când a început ultima eră glaciară, astfel încât aceasta era legată de Marea Galileei. Apoi, cu 20.000 de ani în urmă, ca urmare a încălzirii suprafeței Pământului, apa Mării Moarte s-a evaporat, iar nivelul ei a scăzut. În zilele noastre, nivelul Mării Moarte a ajuns la 430 m sub nivelul oceanului planetar.

➤ **58.000 î.Hr.**: în Peștera *Kebara* din zona Muntelui Carmel și în Peștera *Amud* din nord-estul Galileei au fost descoperite diferite oase ale *Omului de Neanderthal*.

➤ **24.000 î.Hr.**: situl de la Ohalo II din sud-vestul Lacului Kinneret (Marea Galileei), indică existența unui grup de vânători-culegători care locuiau în colibe și recoltau semințe de cereale și alte plante.

○ În perioada Paleoliticului superior au fost răspândite, în general, trei tipuri de culturi materiale, recunoscutibile

după stilul de fabricare a uneltelor: *Aurignaciană* (folosirea pentru prima dată a uneltelor cu lamă), *Gravettiană* (caracterizată prin folosirea lamelor de piatră cu o margine ascuțită și una neșlefuită) și *Magdaleniană* (picturi rupestre și unelte diversificate din os etc.). Zona Palestinei antice, însă, este foarte săracă în privința urmelor materiale specifice acestor culturi. Totuși, una dintre cele mai importante și interesante descoperiri arheologice au fost găsite în Peștera *Hayonim* din nordul Galileei, unde obiectele din silex, cremene și os atestă prezența culturii *Aurignaciană* în perioada post-Musteriană.

○ În preistorie, de cele mai multe ori, anumite elemente ale culturii materiale pot fi întâlnite în perioade diferite, în arii geografice diverse.

➤ **15.000 î.Hr.**: s-a finalizat expansiunea lui *Homo sapiens sapiens* pe toate continentele.

➤ **12.500 î.Hr.**: se dezvoltă cultura *Natoufian*, ale cărei urme au fost găsite în Peștera *Shuqba*, lângă Ramallah, fiind extinsă în întregul Orient Mijlociu. Această cultură se caracteriza prin sedentarizarea (case rotunde, semiîngropate) și/sau semi-nomadismul diferitelor grupuri umane, care au introdus unele practici preagricole.

○ *Mezoliticul* este o perioadă de tranziție între economia de subzistență a vânători-culegătorilor și economia de producție. Spre finalul mezoliticului, în apropiere de Lod (Lydda), avem dovezi ale practicării agriculturii și păstoritului, obiecte confecționate din oase (ace, cârlige, undițe) și urme ale unor ritualuri funerare.

➤ **după 9500 î.Hr.:** sunt atestate existența culturilor de cereale, iar după 8000 î.Hr. au fost descoperite indicii ale cultivării orzului în zonele semi-aride din nordul Negevului și estul Samariei.

➤ **în perioada 9000 – 7500 î.Hr.,** nefiind posibilă o datare mai precisă, în urma săpăturilor efectuate de arheologul britanic Charles Lambert într-o grotă din El-Wad (nordul Galileei), a fost identificat un mâner de os sculptat în forma unui cerb – prima lucrare de artă înregistrată în Orientul Mijlociu. Totodată, au mai fost puse în evidență urme materiale ale unor ritualuri funerare, capetele morților fiind împodobite cu scoici și vase.

➤ **după 7500 î.Hr.:** a început răspândirea practicii domesticirii animalelor în sudul Anatoliei și în Mesopotamia, continuând, probabil, și în zona Israelului și teritoriilor palestiniene din prezent.

➤ **7000 î.Hr.:** a fost întemeiată cetatea Jerihonului, fortificată cu un zid de patru metri înălțime și un turn circular de observație. În interiorul cetății existau case de lut, figurine de animale, un templu și reprezentări ale unor zei.

➤ **mileniul VII-VI î.Hr.:** se generalizează cultivarea grâului, a orzului și a plantelor leguminoase, precum și olăritul în tot Orientul Mijlociu (primele oale de pământ apar în Egipt). Modelul satelor tribale difuzează în întregul Orient Mijlociu, această schimbare istorică constituind o transformare radicală a sistemelor de cete mobile de vânători-culegători, realizată pe fondul dezvoltării agriculturii (mai ales în zonele unde sursele de hrană erau stabile și abundente) și al creșterii preocupărilor legate de securitatea comunitară.

○ Se răspândesc noi tehnici de prelucrare a ceramicii în Levant și pe litoralul fenician, apar noi structuri sociale și sunt atestate ritualuri religioase. Potrivit biblistului american Raymond E. Brown, s-a remarcat că ceramicile constituie un instrument de datare cu mult mai bun decât obiectele de artă și chiar decât monedele (care vor apare numai după 500 î.Hr.), iar utilitatea lor în plan arheologic a fost dovedită din plin în teritoriul aferent istoriei biblice, mai ales că fragmentele de ceramică formează, cu excepția edificiilor și a câtorva scurte inscripții și amulete, singurul produs al activității umane găsit în săpăturile din Palestina.

➤ **mileniul al V-lea î.Hr.:** unele excavări de la începutul anilor 2000 au scos la iveală

anumite obiecte preistorice, care reprezintă tot atâtea dovezi ale locuirii Ierusalimului începând cu acest mileniu, ceea ce îl face unul dintre cele mai vechi orașe din lume. În limba canaaneană, Ierusalimul ar putea însemna „întemeiat de bunul Salem”, o divinitate al cărei nume apare pe tăblițele descoperite la Elba (Siria), datând din mileniul III î.Hr.

➤ **4500 – 3500 î.Hr.:** această epocă a fost caracterizată în Palestina de extracția cuprului și dezvoltarea manufacturilor, dar și de împrumutarea unor modele de organizare socio-politică primitivă din Mesopotamia.

○ Tot în **Calcolitic** este atestată cultura *Ghasulliană*, denumită așa după localitatea Teleilat el-Ghassul, din estul Văii Iordanului. Populația din acea perioadă, de origine necunoscută, deținea o cultură materială avansată, cu sate formate din case subterane spațioase – un fenomen unic în istoria arheologică a zonei. Tipare materiale ale acestei culturi au fost descoperite și la Meghido, dar și în vestul deșertului Negev.

○ Pe baza urmelor materiale de civilizație, se poate concluziona că, în perioada calcolitică, populațiile primitive din regiunea Semilunii Fertile erau superioare altora, cunoscând toate tehnologiile specifice neoliticului.

➤ **Începând cu 3500 î.Hr.:** este inaugurată perioada Canaanită. Majoritatea istoricilor consideră că termenul „*canaaniti*” corespunde grupului etnic denumit „*fenicieni*” de grecii antici (*phoinos* = roșu), de la *purpură*, celebrul colorant pe care aceștia îl produceau.

○ La sfârșitul calcoliticului și începutul **epocii bronzului** se cristalizează principalele familii de limbi (semitice, indo-europene) și are loc prima mare etnogenază din istorie. De asemenea, între 3300 și 3200 î.Hr. apare scrierea la sumerieni, care evoluează de la pictograme la scrierea *cuneiformă* („*istoria începe la Sumer*”), iar în jurul anului 3200 î.Hr., în Egipt, apare scrierea *hieroglifică*. După cum a remarcat Imanuel Geiss în cartea *Istoria lumii – din preistorie până în anul 2000* (2008), „deoarece scrierea nu s-a răspândit din Orientul Apropiat decât foarte încet, perioada preistoriei nescrise se întinde pentru cea mai mare parte a lumii mult dincolo de începutul culturii superioare în Orientul Apropiat”, mergând până în secolul al XIII-lea.

➤ **3200 î.Hr.:** reconstrucția Ierihonului și ridicarea mai multor cetăți în spațiul palestinian preistoric: Beisan (Bet-She'an), Ai, Sichem, Ghezer, Lachiș etc.

➤ În regiunea Palestinei, în perioada cuprinsă între mileniul al IV-lea și